

ADALÉKOK RIMASZOMBAT TÖRTÉNETÉHEZ

JÁVORSZKY JENŐ

1894-ben jelent meg *Findura Imre*: Rima-Szombat szabadalmas város története című munkája, ami a város alapításától, 1270-től a XIX. század közepéig tartó korszakot dolgozza fel. Ennek folytatását készült megírni Jávorszky Jenő (1911–1993) rimaszombati tanár, fordító-tolmács, helytörténész. Betegsége, majd halála megakadályozta abban, hogy munkáját befejezze, de ehhez némiképpen hozzájárultak a 90-es évek elejének szlovákiai etnikai konfliktusai is. Hátrahagyott jegyzetei igen jó – igaz, vázlatos – képet tudnak nyújtani Rimaszombat elmúlt száz évének történetéről, elsősorban a két világháború közötti mindennapi életről. Jávorszky Jenő feldolgozása fontos azért is, mert a városról (Findura említett munkája óta) sem szlovák, sem magyar nyelven nem jelent meg összefoglalás.

Eszenyi Miklós

I. RIMASZOMBAT AZ I. VILÁGHÁBORÚ VÉGÉIG

Findura Imre az 1848/49-es szabadságharc utáni évek ismertetésével fejezi be művét. Érdeemes (lenne) oknyomozó összehasonlítást végezni a Bach-korszak és az 1945–48. évi, a dél-szlovákiai magyarságot érintő nemzetiségi elnyomás között, de ez túlnő munkám keretein.

Az Osztrák–Magyar Monarchia (benne Magyarországgal) erősen nemzetiségi állam volt. Magyarországon a nemzetiségek aránya elérte az 51,9%-ot, az akkori szlovákság 9,4%-ot tett ki kb. 2 milliónyi lakossal. Az osztrák elnyomást az akkor kb. 5 ezer lakosú Rimaszombat is megérezte, ugyanis osztrák közhivatalnokokat, katonaságot vezényeltek falai közé, s eltartásukat a helyi polgárookra hárították adók formájában.

Enyhülést a kiegyezés jelentett. Békés fejlődésnek indult a város, magyar közigazgatással és katonasággal. Közművesítés, a közvilágítás javítása, utcák és terek fásítása, adóenyhítés, ipari fejlődés lett az eredmény, új házak és középületek emelkedtek. Ezekben az években épült a volt Megyeháza (ma járási hivatal), a Megyei Kórház, a Törvényszék és a fogház (ma ez utóbbi kettő a Poliklinika része).

Sajátos része a városnak a tamásfalai „sereg”, a maga 100–150 fős cigányságával, akik nagyrészt zenélésből éltek.

A város nagyjainak szobrokat emeltek, így *Tompa Mihálynak* (szobrát 1946-ban a nemzeti szélsőség ledöntötte, majd múzeumbeli „száműzetése” után felállították a Városkertben az 1960-as években, ma ismét eredeti helyén, a Tompa téren áll). Mellszobrot kapott a Fő téren *Blaha Lujza* és *Ferenczy István* is. *Petőfi Sándor* látogatását emléktábla örökítette meg egy Kmetty utcai házon. *Széchenyi Istvánnak* is volt mellszobra a Városkertben, ami szintén eltűnt.

A volt Kispást (ma Daxner) tér volt a gabona-, a Vásártér az állat-, míg a Fő tér az ipari vásárok helyszíne.

Sajnos, a békeidők nem tartottak sokáig. A századeleji Balkán-háborúk óta a Monarchia külpolitikai helyzete romlott, főleg az orosz nyomás folytán, bár a mindennapi életben ez egyelőre nem mutatkozott. Csak a fokozódó nemzeti öntudat hatása folytán lobbantak fel az ország nemzetiségi lakta területein zavargások, majd 1918-ban a nemzetiségi határozatok (október 30-án a túrócszentmártoni deklaráció kimondta az önálló Cseh-Szlovákia megalakulását, vagy éppen december 1-jén a gyulafehérvári román nemzetgyűlés elszakadási határozata). Ezek gyümölcse a trianoni békeszerződésben érett be, melynek folyományaként Magyarország elvesztette területének 2/3-át, Erdélyt, a Felvidéket, Délvidéket és Burgenlandot. Így került a csaknem 100%-ig magyar lakosú kisváros, Rimaszombat is Cseh-Szlovákiához.

II. AZ I. KÖZTÁRSASÁG (1918–1938)

Nem céloim a trianoni békeszerződés politikai hátterével polemizálni, sem az okokat keresni, miért került a Csallóköztől a Tiszatájjig szlovák fennhatóság alá közel másfél millió magyar (beleértve kb. 300 ezer zsidót).

Nemzetiségi viszonyok és népesség. A polgári Cseh-Szlovákia a nemzetiségi jogokat – a békeszerződés értelmében – betartotta, mondhatni minden téren. Így a magyarság megtartotta nemzettudatát, létszámát, politikai és gazdasági befolyását is. Így Rimaszombat is megmaradt 98%-ban magyar lakosságú városnak (a maga 7000 lakosával). Ez a nemzetiségi arány később is alig változott, mivel a város felett – Cserenyecsnynél – kezdődő szlovák etnikai területről nem volt lényegesebb betelepülés (ellentétben az 1945 utáni nagymérvű délre településsel és telepítéssel). A város létszáma is alig változott az egész korszak alatt, 1938-ban is kb. 8 ezret tett ki. A város néhány százaléknyi (kb. 5–6%) nem magyar nemzetiségét az új közigazgatás beindításához, szükségéből idehelyezett szlovák, de főleg cseh értelmiség jelentette. Ez utóbbiak idehelyezését – mint a cseh centralizmus Szlovákiára is kiterjeszteni akaró törekvéét a szlovákság mindvégig sérelmezte, nagyobb önállóságot és egyenjogúságot követelve.

Közélet és közigazgatás. A város hamarosan magához tért, tudomásul véve a tényeket. Újraindult az üzleti élet, a boltok kinyitottak a régi tulajdonosokkal, ismét működtek a társadalmi körök, magyar politikai pártok is alakultak, legálisan. Az új állam nem gördített akadályokat, mondhatni a város folytatta régi napjait, csak az új utcanevek, az új egyenruhák, a kétnyelvű cégtáblák, hirdetések és a vasút „Rimavská Sobotá” felirata jelezte, hogy valami megváltozott.

A város továbbra is megyeszékhely maradt (župa, župánnal az élen, ami megfelel a volt főispánnak). A város élén a polgármester állt. Mindkét hivatalban, de főleg a Városházán megmaradtak a régi hivatalnokok, de az igazgatás kétnyelvű volt. A hivatalos hirdetések és nyomtatványok szintén kétnyelvűek (vö. az 1945 utáni egyenlőség-gel). A volt állami tisztviselők közül többen elvesztették az állásukat, ők a nem állami szektorban próbáltak meg elhelyezkedni. Többen átmentek az anyaországba, de ott még rosszabb volt az álláshelyzet. Helyüket elfoglalta a cseh, részint szlovák értelmiség. Letelepült a városban néhány építész, orvos, ügyvéd. Néhány év elteltével a csehek és a szlovákok száma duplájára emelkedett, kb. 400–500 fő (a lakosság 5–6%-a).

Az ipar, a gazdaság és a kereskedelem csaknem teljes egészében az őslakosság kezében maradt, eltekintve pár idetelepített földművestől – volt legionáriustól –, akik földet kaptak az államtól. A magyar paraszt megmaradt a földjén, szabadon kereskedett. A város gyáripara nemigen fejlődött ebben az időben, a meglévő konzervgyárhoz és fűrésztelephez csak egy kis kapacitású bőrgyár és fűrészgyár társult.

Iskolaügy és művelődés. A „prevrat” (változás) e téren sem nagymérvű a magyarságra nézve. Iskolái megmaradtak, csak szlovák tagozatokkal bővültek, melyekbe (főleg a gimnáziumba) az északi szlovák vidék tanulói jártak. Megnyílt a zeneiskola és az alapfokú gazdasági-kereskedelmi iskola is (valamennyi kétnyelvű). Az államfordulatnak azért voltak némi hátulütői is a magyarságra nézve, mint pl. a „túszszedés”. 1920-ban összeszedtek 10–15 értelmiségit (ügyvédet, orvost, e sorok írójának kereskedő édesapját), s politikai fogolyként elvitték őket 3–4 hétre az illavai büntetőintézetbe. A légkör csillapultával hazaengedték őket. A magyar lakta területeken ugyanis csak ez volt a biztosítéka a politikai élet normalizálásának. Mint említettem, magyar pártok is alakultak, s az új hatalomnak is volt pártja, a Demokrata Párt.

Társadalmi élet terén maradt a város magyarsága a legerősebb. A trauma után csakhamar újra megnyíltak a társadalmi körök: Polgári, Katholikus Kör (Grémium), Iparos Kör. Mindegyikben pezsgő társadalmi élet folyt, lelkes amatőr színgárdával, irodalmi estekkel, énekkarral, kuglizással, szolid sörözéssel és borozással, kártyázással.

A téli hónapokban a városban megjelent az állam által is dotált, 25–30 fős hivatásos magyar színiársulat, *Faragó Ödön* igazgatóval az élen. Általában 6–8 hétig tartózkodtak a városban, s a Tátra (azelőtt 3 Rózsa) Szálló nagytermében tartották az előadásokat, prózát, drámát, operettet stb. (Ez a társulat évente bejárta a magyar lakta területeket.) A kis létszámú cseh-szlovák lakosság e téren kevésbé aktivizálódott. A városban néha fellépett a zvoleni (zólyomi) szlovák színház.

Mindezekon kívül a szabadkai erdőben tartott majálisok és a téli bálók tarkították Rimaszombat életét. Minden évben megrendezték a „magyarbált”, ahol *Oláh Kálmán* és *Frici Lajos* cigányzenekarának muzsikája mellett késő hajnalig vigadtak. A társadalmi körökben zártkörű zenés rendezvényeket is tartottak. Ilyen alkalmakkor a Polgári Körben a kör „600 éves” zenekara muzsikált (az elnevezés a zenekar tagjainak összetételkorát jelentette). Vezetőjük *dr. Mihalik* ügyvéd volt (az akkoriban népszerű Gömöri Csárdás szerzője), de a tagok között találunk orvost, jogászt és egyéb értelmiségit is.

Helyi (járási, megyei) sajtója is lett újra a városnak. A magyar nyelvű Gömör és a szlovák Gemer-Malohont jelentették ezt. A Gömört *Márkus László* szerkesztette, s *Rábely Kálmán* Fő téri nyomdájában készült. Mindkettő hetilap volt.

Az irodalom terén is meg kell említenünk néhány nevet: *Győri* (Valentinyi) *Dezső* költő-író, *Szombathy* (Volkó) *Viktor* író, *Telek A. Sándor* költő (aki a gyalupad mellett – asztalosként – írta, főleg az itteni magyarság megváltozott helyzetéről szóló verseit). A kultúra területén kiemelkedő szerepe volt még *Pásztory Ditta* zongoraművésznek (később Bartók Béla második felesége) és *Holéczy Miklós* gimnáziumi tanár, régésznek, aki a városi múzeum igazgatója is volt egyben. Politikai téren kiemelkedő szerepet játszott *dr. Törköly József* szenátor, aki a prágai szenátusban értékes felszólalásaival sokat segített a magyarság sorsán (egyébként ügyvéd volt, id. Törköly igazgató-tanító fia). Ugyancsak jelentős volt a politikai életben *dr. Eszenyi Gyula* városi- és körorvos, aki a harmincas évektől a város polgármestere, s 1938-ban a felvidéki magyarok részéről részt vett a Felvidék visszacsatolásának előkészítésében, majd lebonyolításában. (A városnak mindig magyar volt a vezetője, s a helyettese szlovák, pl. *dr. Bartos* ügyvéd. A főjegyző is szlovák, mint *Čorbay*. Közmegelégedésre összhangban vezették a várost.)

Népjólét és egészségügy. A városban kimondottan szegény réteg nem volt, még az ún. „Seregben” lakó 100–150 fős cigányság is aránylag rendesen megélt. Gondot és károkat az ekkor még szabályozatlan Rima folyó okozott, ami gyakran elöntötte a Rimaparti kis házakat, sok munkát adva a város tűzoltóságának, csónakon mentve a menthetőt a tamásfalvi és Rima-parti városrészekből.

Az eléggé elavult városi, megyei kórház mellé ekkor épült az új kórház sebészeti középosztályt, szülészeti, röntgen stb. osztályokkal. A középosztályt a magánorvosok kezelték, a rászorultakat a városi orvos. Rimaszombatnak volt egy – pár kádas – közfürdője is.

Mai értelemben vett strand helyett csupán a Rima Városkert felőli részén alakított ki a város egy fagáttal felduzzasztott folyórészt, néhány kabinnal. Ami a sportot illeti: jóformán csak labdarúgásról beszélhetünk. Három csapat is vetélkedett: a „REPOS” (a Polgári Kör égisze alatt működött), az „RME” (a munkáscsapat), valamint a „SLOVAN” (vegyes nemzetiségű tagokkal). Derbynek számított minden évben a REPOS–RME döntő. Télen működött egy korcsolyapálya, *Rózsa bácsi* „főpályafenntartó” igazgatása alatt, a Rima mellett, a „kertek” végén. Ekkor még úri sportnak számított a tenisz, de megnyílt a városkerti hármaspálya.

Közbiztonság. A városnak a Monarchia alatt is volt helyőrsége, továbbra is megmaradt, annyi változással, hogy az osztrák és magyar fiúkat cseh katonák váltották fel. A rendre új állami – helyi szintű – rendőrség vigyázott, elsősorban északi szlovákokból álltak. Az egyetlen városi detektívnek (aki helybéli volt) elsősorban a kommunistagyanús személyekkel volt munkája. Az igazságügyben (törvényszék, bíróság, fegyház) túlnyomórészt az új állam képviselői tevékenykedtek.

Vallásgyakorlatot illetően nem érte hátrány a város magyarságát, csak a római katolikus és evangélikus templomokban a magyar istentiszteletek mellett szlovákul is hirdették az igét. A református és a zsidó igehirdetés továbbra is magyarul történt, a szlovákokra nem lévén igény. Református szempontból a város püspöki székhely lett, püspökké *dr. Pálóczi Czínke Istvánt* választották, nagy „hívőharcok” közepette.

III. HAT ÉV HORTHY MAGYARORSZÁGÁBAN (1938–1945)

Az 1938. november 2-i bécsi döntéssel visszacsatolt 12 105 km² terület kb. 1,7 millió lakosával 80%-ban magyar nemzetiségű volt. Rimaszombat város 1938. november 10-én került újra magyar fennhatóság alá. A cseh-szlovák hatóságok és a katonaság elvonulása, a város átadása és átvétele zökkenő nélkül történt. A város átvételén megjelent *Horthy Miklós* is feleségével, *Purgly Magdolnával*, akiket *dr. Eszenyi* polgármester fogadott. Az új határ a város felett, Cserenyecsnynél húzódott, így Rimaszombat elvesztette korábbi ipari-kereskedelmi háttérét, az északi területek piacát.

A nemzeti összetétel, lélekszám alig változott, a cseh-szlovákok helyét csakhamar elfoglalták az „anyások”, vagyis az anyaországból jött tisztviselők, e szempontból az őslakosság még háttérbe is szorult.

Közigazgatás, közélet. A már említett katonai közigazgatást hamarosan felváltotta a polgári. A gömöri *Soldos* dzsenti familia újra elfoglalta a Megyeházát. Közülük való a főispán (hajdúí díszkísérettel), az alispán anyaországi lett, *dr. Eszenyi* polgármester vármegyei tisztí főorvos lett, helyét egy *Eva* nevű anyaországi foglalta el (nem a város választotta, hanem kinevezték). A kormányzat eme lépését sokáig sérelmezte az őslakosság. Bár az új polgármester sokat próbált tenni a városért: a Fő teret parkírozattá, néhány utat aszfaltoztak, a Rimát is szabályozták, s úszómedencés strandfürdő is nyílt.

Az ipar és a kereskedelem terén nem volt különösebb előrelépés, nem történtek új beruházások, sőt, mint említém, a város felett húzódó új határ megfosztotta Rimaszombatot északi piacától. Összezsugorodtak az eddigi nagy kirakodóvásárok, ló-, marha-, sertésvásárok. Valahogy az új pénznem, a pengő is szűkebben csordogált, mint az eddigi cseh korona. Közlekedést tekintve Rimaszombatot bekapcsolták a miskolci vasútvonalba, s közvetlen buszjárat indult Budapestre. A kiskereskedők eddigi cseh-szlovák

szállítóit felváltották a – főleg – budapesti gyárak. „Hangya” néven fogyasztási szövetkezet és mezőgazdasági nagylerak is nyílt.

Iskolaügy. A szlovák iskolák, elveszítve az északi szlovák területek ifjúságát, megszűntek. A gimnázium szlovák tagozata Tiszolcra költözött.

Társadalmi viszonyok. Az eddigi hivatásos állami színtársulat szezszerű szereplése nem folytatódott tovább, a legközelebbi színház Miskolcon volt. Így maradt a műkedvelő agilitás, eltekintve a budapesti hahnbrigádoktól.

1941 nyaráig élte a város békés hétköznapjait, míg bele nem szólt a világpolitika. Rimaszombati fiatalokat is behívtak a keleti frontra, majd a zsidókat munkaszolgálatra (a városban kb. 300–400 zsidó volt, zöme értelmiségi – orvos, ügyvéd, kereskedő –, 10–15%-uk ha visszatértélve). A front hatása csak 1944 végén kezdett érződni, ugyanis egyre gyakrabban vonult át a német-magyar katonaság. 1944 karácsonyán érte el Rimaszombatot a front, román repülőgépek néhány bombát is dobtak a városra (néhány polgári áldozata volt a bombázásoknak).

A hatóságok, közhivatalok elköltöztek, *Farkas Elemér*, a nyilas főispán a kórházat is evakuáltatni akarta. Eltávozott a katonaság és a csendőrség is, a lakosság a pincékbe és az óvóhelyekre húzódott vissza. Pár napi ágyúzás után a város főterén is megjelentek a szovjet katonák, s szovjet katonai közigazgatás lépett életbe. A szovjet-román katonaság elkövetett atrocitásokat, férfiakat is elhurcoltak „málenkij robotra”. 1945 tavaszán megjelentek a szlovák állam kék egyenruhás rendőrei: mintegy jelezve, hogy új korszak kezdődött a város életében.

IV. A II. KÖZTÁRSASÁG 1945-TŐL

Nehéz dolog Rimaszombat 1945 utáni korszakát vázolni, különösen az 1945 és 1948 közötti „jogfosztottsági” éveket, főleg a város magyarsága szempontjából. A város körül újra – immár harmadszor – eltolódott az államhatár. Az új csehszlovák kormány „kassai programja” kimondta a magyarság teljes „jogfosztottságát” a kollektív bűnösség alapján, az I. Köztársaság 1938-as szétbomlasztása vétségében. A magyarok állampolgárságát elvették, javaikat elkobozták, törvénybe iktatták a reszlovakizálást. Aki nem írta alá a reszlovakizációs papírt, 50 kg-os csomaggal áttették a határon Magyarországra, főleg a vagyonosabbakat. Vitték a magyarokat – családostól – Csehországba is, a kitelepített szudéta-németek helyére, ők aztán 1948 után visszatérhettek szülőhelyükre.

A helyükön maradt, megtűrt, nem reszlovakizált magyarok nehezen eltengődtek. Egy ideig jegyre kaptak élelmiszert, a paraszt művelhette földjét, de az értelmiség és a kereskedők (ez utóbbiak üzletébe „állami gondnokot”, národny správca, neveztek ki) örültek, ha fizikai vagy közmunkát végezhetek. 1948 februárja után a Klement Gottwald által vezetett kommunista kormány némileg könnyített a helyzeten. A magyarok jogfosztottsága megszűnt, állampolgárságukat visszakapták, sajtójuk indult, iskolák nyíltak, s a CSEMADOK (Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete) égisze alatt a művelődési élet is megindult.

Lakosság, nemzetiségi viszonyok. Rimaszombat őslakosságának nehéz korszaka volt az előbb említett. Sok családot kitelepítettek, az elhurcolt zsidók közül kevés tért vissza, az „anyások” pedig önként visszatértek Magyarországra. (Itt kell megemlíteni, hogy valótlán a szlovák sajtó azon állítása, miszerint 1938-ban a magyar hatóságok kitelepítették volna a szlovákokat.) Erősen megnövekedett az ide költözött, vagy ide költöztetett szlovákság számaránya (cseh területről már nem kerültek Rimaszombatba). Erős politikai nyomás irányult arra, hogy a túlnyomórészt magyar déli területeken – betelepítéssel – növekedjék a szlovákság néparánya (ez többé-kevésbé sikerült is, a Csal-

lőköt kivéve). A városban fokozódott – az urbanizációs államterv folytán – a cigányság beköltözése is (jelenleg kb. 4 ezer fő, az összlakosság 20 ezer ember).

Közélet. Az újabb államfordulattal a „polgári” társadalmi élet is megszűnt, a társadalmi köröket államosították (iskolává, kultúrházzá, úttörőházzá alakítva), a meghitt hangulatú kisvendéglők és kocsmák is állami kezelésbe kerültek. A közigazgatásban az északi vidékről érkezett új, szlovák intelligencia kapott szerepet. Rimaszombat járási várossá degradálódott, járási nemzeti bizottsággal, gyenge kétnyelvűséggel.

A város átépítése. Az ötvenes évektől kezdve megindult a vidékről a városba áramlás, így egyre nagyobb lakáshiány mutatkozott. Megkezdődött az eleinte csak 1–2 emeletes, később a 4–5 szintes, majd a 10–11 szintes panelházak építése. És bár a város peremén volt elég szabad terület, szanáltak, leromboltak egész utcákat, sőt városrészeket is (Losonci, János, Szíjjártó utca, az egész Rima-part, Tamásfalva nagy része). Értékes, masszív, műemlékszerű házak estek áldozatul a „tervnek”, később a 80-as években már hangoztatták, hogy nem volt helyes a városkép ily „közérdekű” átépítése.

Ipar és kereskedelem. 1948. október 23-át (mely nap a Republika megalakulásának ünnepe volt 1918-tól 1938-ig) kinevezték az „államosítás” napjává. Ezáltal Rimaszombatban is eltűntek a régi üzletek, állampárti „nemzeti gondnokokat” téve ezek vezetőjéül. Jó, ha a volt tulajdonos alkalmazottként ott maradhatott a sajátjában. A parasztokat bekényszerítették a közösbe, földjükkel, állatállományukkal együtt. Ezek az így összetoborzott JRD-k (Jednoté Rolníckie Družtvo, vagyis Egységes Földműves Szövetkezet) szintén – nagyrészt – vezetésre alkalmatlan személyekkel az élükön működtek. Munkalehetőség adódott a rimaszombatiak számára, miután a városban nagyarányú ipari fejlődés indult meg az 50-es évektől kezdve. A meglévő konzervgyáron kívül sörgyár, cukorgyár, húszüzem, kenyérgyár, házgyár, számítástechnikai üzem (Tesla), textilgyár alakult, a téglagyárat modernizálták, kibővült a fűrésztelep. Közszolgáltatási téren – a megszüntetett kisipar helyébe – kommunális vállalat alakult városi kezelésben. Sűrű állami autóbusz-hálózat épült ki, s a környező országokba is indultak járatok.

Oktatás. 1945 és 1948 között – ugyanúgy, mint egész Dél-Szlovákiában – a magyar iskolákat bezárták, Beneš kassai programja szellemében. 1948 után bővült a városi iskolahálózat. Egyrészt újra megnyitották a magyar iskolák, másrészt Gazdasági-Kereskedelmi Középfiskola nyílt (kétnyelvű), a kórház mellett nővérképzőt nyitottak, s a zeneiskolában is három szakkal (harmonika, fúvós, ének) bővítettek. Az 1968 utáni iskolaügyi rendeletek sokban megnyirbálták – főleg a magyar – iskolák önállóságát.

Közélet. Az 1948 utáni erős „állam és párt” irányzat hatására a magyarság érdekvépviselet nélkül maradt, a Csemadok e téren nem exponálta magát, nem akarván veszélyeztetni az állami dotációt. Említettem a vidékről Rimaszombatba beáramló cigány etnikumot. Bár – mint nemzetiséget – a hivatalos statisztika nem tartotta nyilván, a 80-as években a 20 ezer főt számláló város lakosságának már 20%-át tették ki. A „cigánykérdés” érdekessége, hogy a déli, túlnyomóan magyarok lakta területeken lévő városokba áramlásukkal a magyarul beszélők számát növelték, magyar közegben felnevelkedve.

Az 1968-as „emberarcú szocializmusra” áttérés politikai kísérletei az enyhe, nemzetiségi megnyilvánulások mellett nem befolyásolták a város életét. Hacsak nem említjük ezzel összefüggésben, hogy a rimaszombati helyőrség parancsnoka úgy tiltakozott az ellen, hogy az iderendelt szovjet katonai alakulatnak kellett átadnia a kaszárnyát, hogy gyászlobogóval a kezében vezette ki a városon át katonáit.

Infrastruktúra. Pozitívan fejlődött. A kórházban új osztályok nyíltak (szemészet, onkológia, pszichiátria, idegosztály), poliklinika alakult a járóbetegek számára, bővült a

mentőszolgálat. Mindez a volt Törvényszék épületében kapott helyet, ami helyett Kerületi Bíróság nyílt Besztercebányán.

Megemlíthetjük a 70-es években nyílt plázs-strandfürdőt a Városkert mögött, majd megépült a városi fedett uszoda és a műjégpálya is. A Közgazdasági-Kereskedelmi Középiskola is nyitott – saját igazgatásában – egy fedett uszodát, főleg az akkori igazgató, *dr. Licsko Lóránt* kitartó igyekezete folytán. Megnagyobbodott a Városkert, Amfiteátrum nyílt kultúrműsorokkal és filmvetítéssel. Viszont a régi, hangulatos városkerti vendéglőt lebontották, s nem épült fel a helyére tervezett „parkmotel”. A „Jednota” szövetkezet viszont modern vendéglátó-komplexumot építtetett (hotel, kávéház, étterem, cukrászda, sztriptízbár). Húsz év alatt felépült a Városi Kultúrház is, melyben színházterem is található.

A sportot illetően: a „Slovan” Klub égisze alatt labdarúgó- kézilabda- és jégkorcsapat működik, versenyzői közepes eredményeket érnek el. A városkert hármaspályán nyáron elég erős a teniszélet.

A már említett sűrű vidéki és távolsági buszjárat mellett helyi buszközlekedés is indult, bekapcsolva ebbe a városhoz csatolt településeket (a két Pokorágy, Zeherje, Bakti, Mogim). A parkolóhely kevés, a Fő téri parkolót 1989-ben megszüntették, amikor sétálókörzetté nyilvánították a helyet.

Elérkeztünk 1989-hez, az októberi „lány forradalomhoz”. E korszak értékelése nem témám, ez az utókor feladata lesz. Itt elbúcsúzom az Olvasóktól. Megpróbáltam – ha vázlatosan is – átadni a város – több mint száz évet felölelő – történetét, szülőföldem eseménydúsán hányatott korszakát. Mind e „traumák” dacára Rimaszombat, ha másszerű konglomerátumban is, de él, fejlődik, s bízik egy jobb, derűsebb, nyugalmasabb korszakban, melyben minden lakosa – fajra, nemzetiségre, vallásra való tekintet nélkül – megtalálja igazi otthonát, hazáját, egymást megbecsülve, tisztelve. Mert nem határok tologatásával kell békét teremteni a Kárpát-medence népeinek lelkében, hanem éppen hogy ezek lebontásával, egymás megértésével, közel kerülve egymáshoz. Mert csak ez az út vezet oda, ahová Közép-Kelet-Európa sokat szenvedett népei vágynak: a szabad, demokratikus Európába.